

"DE LAATSTE BLOEM OF DE TORENFLAT VAN BABEL" EN "VRIJHEID", EEN
BEGIN VAN WERKELIJK REPERTOIRE VOOR THEATER/VORMINGSWERK.

"het behoeft geen betoog, dat toneel en spel slecht dan effectief als vormingsmiddel gehanteerd zullen kunnen worden als men zich dit bewust ten doel stelt en inhoud en vorm bewust richt op het aansluiten op en het doorbreken van het referentiekader van de groep publiek, die men wenst te bereiken." zo formuleert proloog het in zijn doelstellingen. en even verder: "wanneer toneel als vormingsmiddel wordt gebruikt, dient men uit te gaan van speciaal voor dit doel geconcepioneerde programma's!"

door een dergelijk uitgangspunt te kiezen distantieert proloog zich van het merendeel van het toneelrepertoire. het is zelfs met een zekere argwaan, dat het bestaande repertoire bekeken moet worden, want een oppervlakkige orientatie leert al dat dit repertoire ontstaan is vanuit artistieke behoeften en er op gericht is om aan artistieke behoeften te voldoen. (en die behoeften aan theaterkunst leeft slechts bij een kleine groep van de bevolking van ons land. de onderzoeken op dit gebied spreken over 5% tot 10%.

vormingswerk d.s.v. theater richt zich niet op het vormen van schouwburg-bezoekers, maar op het vormen van "mensen die zichzelf als subject ervaren, die vanuit hun eigen omgeving de wereld om kunnen vormen, met anderen betrekkingen van wederkerigheid aan kunnen knopen en met hen een eigen beschaving en een eigen geschiedenis op kunnen bouwen." het introductie-programma, dat de jongeren vertrouwd maakt met eigentijdse theatervormen zal dan ook plaats moeten maken voor programma's die de jongeren een zicht geven op hun eigen omgeving en de eigen positie daarin.

bovenstaande inzichten hebben proloog ertoe gebracht programma's te maken als "de laatste bloem of de torenflat van babel" en "vrijheid", beide programma's handelen over de actualiteit van de publieksgroep, waarvoor gespeeld wordt. het eerste, voor de kinderen van de basisschool, gaat uit van de gedachte: "je kunt niet zeggen, dat de gebeurtenissen die in de wereld plaatsvinden de kinderen ontgaan; dat kinderen gespaard zouden moeten blijven voor de ellende in de wereld, dat ze nog tijd genoeg hebben om daarmee geconfronteerd te worden. dat is een idee, dat de reële situatie waarin kinderen verkeren negeert. kinderen worden met de regelmaat van het journaal voor het blok van wanhoop en willekeur, van onduidelijkheid en ongelijkheid in de wereld gezet. we moeten zo vroeg mogelijk een begin maken met het leggen van een relatie tussen creativiteit en de berichten uit de samenleving. niet nadrukkelijk en schokkend, maar terloops, als een vanzelfsprekend onderdeel van hun leefwereld wat het in wezen ook is. als we die relatie niet leggen, maar creativiteit isoleren binnen de expressielokalen, wanneer en van wie leren ze dan, dat zo dingen die ze in en om zich heen vinden, kunnen hanteren tegen de bedreigingen die zich binnendringen in hun wereld?"

het programma van "vrijheid" verwoordt de actualiteit van zijn publieksgroep (14 tot 17 jaar) als volgt: "ga het gedrag der mensen nauwkeurig na. vind het bevreemdend al is het niet vreemd. onverklaarbaar al is het allergewoonst. onbegrijpelijk al is het regel. zelfs de kleinste daad schijnbaar eenvoudig, bekijk haar met argwaan. onderzoekt of het nodig is, vooral het gewone...." (brecht).

dit wordt gezegd tegen jongeren in de leeftijd waarop ze bij uitstek vanzelfsprekendheden en vooroordelen aangepraat krijgen. "vrijheid" probeert ze zover te brengen, dat ze zien dat niet elke geldende regel een goede is en dat ze alles wat in de eigen omgeving gebeurt kunnen controleren en beïnvloeden.

een tweede punt van overeenkomst, en ook een essentieel punt voor de nieuwe manier van repertoiresamenstelling is, dat beide programma's door de groep die ze uitvoeren, gemaakt zijn (de laatste bloem welliswaar met medewerking van een schrijver) in voortdurend contact met de publiek-groep waarvoor het programma bedoeld was of met het begeleidingskader van die groepen (onderwijzers, docenten en vormingswerkers). dat betekent een belangrijke winst vanuit het oogpunt van het vormingswerk: tijdens het samenstellen wordt het programma voortdurend gecontroleerd op het functioneren binnen de belangen- en de belevingssfeer van het publiek en de acteurs leren op indringende wijze hun publiek kennen. het kan op deze manier niet meer voorkomen, zoals in het verleden meerdere malen is gebeurd, dat een voorstelling te moeilijk of te eenvoudig is, dat de thematiek irrelevant is voor het betreffende publiek of dat de vorm niet vermag aan te spreken. de acteurs raken zo gemotiveerd, om vanuit het contact met het publiek en haar specifieke problematieken, zichzelf middels training en studie om te scholen tot adequate vormingswerkers.

een laatste opmerkelijk punt is de mogelijkheid voor het onderwijskader om het op gang gebrachte proces verder te hanteren in de onderwijssituatie. de onderwijzers hebben t.a.v. "de laatste bloem" onomwonden en in verrassend grote overeenstemming verklaard, dat ze hier op hadden zitten wachten. het basisonderwijs, waar de bereidheid om van buiten af een stuk inspiratie op te doen groot is, heeft de opwindende proloog bij de kinderen heeft weten te bewerken, veelzijdig en op verrassend gevarieerde wijze gehanteerd en uitgebouwd. exponent hiervan is het drie weken durende totaalproject dat onderwijzer peter van den hoven met een klas van de lidwina-school uit vught heeft "gevierd" en waarvan een 70 bladzijden tellend verslag door de NSKV in amersfoort uitgegeven gaat worden. expressie-onderwijs, wereldoriëntatie en het uitbouwen van de mogelijkheden van de kinderen tot bewust sociaal-gedrag zijn de drie peilers waarop het werk van deze onderwijzer berust. wij zijn even verrast als trots dat wij tot een dergelijke aanpak hebben kunnen inspireren.

bij vrijheid lagen de zaken wat dat punt betreft iets anders. in eerste instantie was het onderwijskader nogal huiverig voor de "rechtlijnigheid" van dit programma. maar steeds kwam men daarop terug, als men merkte hoezeer de leerlingen betrokken waren bij wat er gebeurde in de "scene". en de volgende dag op school (en de rest van de week) kwam men niet uit onder het beantwoorden van een aantal zeer directe vragen van de leerlingen. uit telefoontjes en brieven blijkt dat ondanks de aanvankelijke angst en ondanks het voorbehoud t.a.v. de "eenzijdigheid" van "vrijheid" dat het grootste gedeelte van het onderwijs- en vormingskader het programma uiterst bruikbaar achtten. in dit verband is het interessant melding te maken van het project "vrijheid" dat de derde klassen HAVO van het Peellandcollege te deurne gedraaid hebben binnen de nederlandse lessen en op de verrassend grote vraag naar het programma van de levensscholen en vormingscentra voor bedrijfsjeugd.

een ander maakt duidelijk hoe de kansen van toneel als vormingsmiddel liggen. "de laatste bloem of de torenflat van babel" en "vrijheid" zijn een begin van werkelijk repertoire voor het theater-vormingswerk.

Jan Smeets
soc.ped.